

zabezpechennya konkurentnykh perevah”], *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryyemnystva*, No. 1, pp. 37-43.

Зонвіре Остін, асп., Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Ключківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0935191546; e-mail: austincharlie30@gmail.com.

Зонвирэ Остин, асп., Харьковський державний університет харчування та торгівлі. Адрес: ул. Ключковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: 0935191546; e-mail: austincharlie30@gmail.com.

Zonwire Austin, postgraduate, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: 0935191546; e-mail: austincharlie30@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.3932741

УДК 658.8.339.1

КЛЮЧОВІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

В.В. Апопій, М.В. Чорна

Розглянуто загальні тенденції, характерні для сучасного розвитку внутрішньої торгівлі України, розкрито сутнісний зміст і спрямованість, виявлено екзогенні та ендогенні чинники впливу на їх розвиток. Доведено, що ключовими на сучасному етапі є тенденції переходу торгівлі від якісного зростання до переважно інтенсивного типу розвитку, секторної реструктуризації торговельного підприємництва, дезсоціалізації торгівлі, посилення інноваційної активності та її інтернаціоналізації під впливом екзогенних чинників. Виявлено соціально-економічні наслідки розвитку зазначених тенденцій в організаційній, економічній, функціональній та соціальній структурі торгівлі.

Ключові слова: внутрішня торгівля, тенденція, економічний розвиток, соціальний розвиток, структурні зміни, інноваційна активність, інтернаціоналізація торгівлі.

КЛЮЧЕВЫЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ВНУТРЕННЕЙ ТОРГОВЛИ УКРАИНЫ

В.В. Апопий, М.В. Черная

Рассмотрены общие тенденции, характерные для современного развития внутренней торговли Украины, раскрыты сущностное содержание

© Апопій В.В., Чорна М.В., 2020

и направленность, выявлены экзогенные и эндогенные факторы влияния на их развитие. Доказано, что ключевыми на современном этапе являются тенденции перехода торговли от качественного роста к преимущественно интенсивному типу развития, секторной реструктуризации торгового предпринимательства, десоциализации торговли, усиления инновационной активности и ее интернационализации под влиянием экзогенных факторов. Выявлены социально-экономические последствия развития указанных тенденций в организационной, экономической, функциональной и социальной структуре торговли.

Ключевые слова: внутренняя торговля, тенденция, экономическое развитие, социальное развитие, структурные изменения, инновационная активность, интернационализация торговли.

KEY MACROECONOMIC TRENDS OF MODERN DEVELOPMENT OF UKRAINE'S INTERNAL TRADE

V. Apopiy, M. Chorna

The article examines the general tendencies characteristic for the modern development of Ukraine's domestic trade, reveals the essential content and orientation, reveals exogenous and endogenous factors influencing their development. It is proved that the key trends at the present stage are: the tendency of transition of trade from qualitative growth to mainly intensive type of development, the tendency of sectoral restructuring of trade enterprise, the tendency of trade desociation, increase of innovative activity and tendency of its internationalization under the influence of exogenous factors. The socio-economic consequences of the development of these tendencies in the organizational, economic, functional and social structure of trade are revealed.

The results of the study give grounds to claim that domestic trade has entered the trajectory of intensive development. Such a transition requires large-scale innovative solutions to ensure competitive advantages, maintain a balance of resources and advance the development of trade, consistent economic, organizational, technological and social development of all subsystems of trade on the basis of effective trade policy.

The organizational structure revealed that at the present stage, the tendency of sectoral restructuring, which occurs in small, medium and large commercial enterprises, is most pronounced, and such restructuring is reduced mainly to the reduction of small business. As a result, there is a decrease in the level of public availability of shopping facilities and shopping areas of shops and a complication of physical access of consumers to trading services; negative social consequences, first of all, reduction of the number of employed people and activation of labor migration to foreign countries.

The article thoroughly explores the new tendency for the internationalization of its objects, the essence of which is the interpenetration of international factors into all forms of domestic trade, mechanisms, methods, technologies, organizational forms. Interpenetration through exchange is definitely a positive phenomenon, as it

contributes to progress, enhances the competitiveness of trade entities, and increases the efficiency of their operations, and not only the core but also the ever-expanding services.

However, it is proved that parity and balance of relations between countries in the process of internationalization is possible only at the same levels of development not only of trade but also of the whole economy of countries in the process of cooperation. With the high contrast of the economic development of countries, internationalization is reduced to an increase in imports of goods and expansion of foreign trade capital to weak countries.

Keywords: internal trade, tendency, economic development, social development, structural changes, innovative activity, internationalization of trade.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Торгівля як динамічна система постійно змінює організаційно-управлінські, функціональні, структурні характеристики та кількісні параметри. Відповідно, виникає об'єктивна необхідність вивчення і глибокого аналізу таких змін для виявлення та обґрунтування найбільш стійких тенденцій, а також прогнозування й оцінювання їх соціально-економічних наслідків. Проте теоретико-методологічні засади дослідження і методи аналізу та оцінки тенденцій макrorівня в системі торгівлі недостатньо розроблені, відповідно, відсутні наукові підходи до обґрунтування превентивних заходів стимулювання розвитку позитивних тенденцій і стримування тенденцій негативного характеру в системі торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях вітчизняних дослідників системи торгівлі: Н.Ю. Возіянова [1], Н.М. Тягунової [2], М.Ю. Барни [3], І.В. Височин [4], А.А. Мазараки [5], І.М. Мельник [6], а також зарубіжних учених: Дж. Даусона [7], К. Муралі [8] переважно розкриваються вектори і тренди розвитку внутрішньої торгівлі. Глибоких комплексних досліджень тенденцій сучасного розвитку внутрішньої торгівлі на макроекономічному рівні з урахуванням національної специфіки розвитку мало. Що стосується базових тенденцій макrorівня то вони залишаються поза увагою дослідників.

Метою статті є сутнісна характеристика тенденцій розвитку внутрішньої торгівлі України на макrorівні, їх змісту і спрямованості, визначення та обґрунтування ключових сучасних тенденцій.

Вклад основного матеріалу дослідження. Тенденція, за своєю сутністю, є основним напрямом розвитку подій, процесів, явищ, а також формою прояву законів та відображення закономірностей змін співвідношення властивостей, пропорцій, ознак системи. Отже, тенденція як категорія характерна для всіх соціально-економічних систем, у тому числі для системи внутрішньої торгівлі та її підсистем: оптової, роздрібно торгівлі й посередництва.

Залежно від масштабів і форм прояву тенденції можна поділити на три види (рис. 1):

- базова (загальна), характерна для системи торгівлі;
- особлива, яка виражає спрямованість розвитку явищ і процесів у підсистемах торгівлі;
- специфічна, характерна для окремих процесів або явищ.

Розглянемо найбільш виражені базові тенденції – визначальні для всієї системи внутрішньої торгівлі. Науковий аналіз і практичний досвід дозволили виділити базові тенденції та чинники, які їх зумовлюють, і наслідки таких тенденцій.

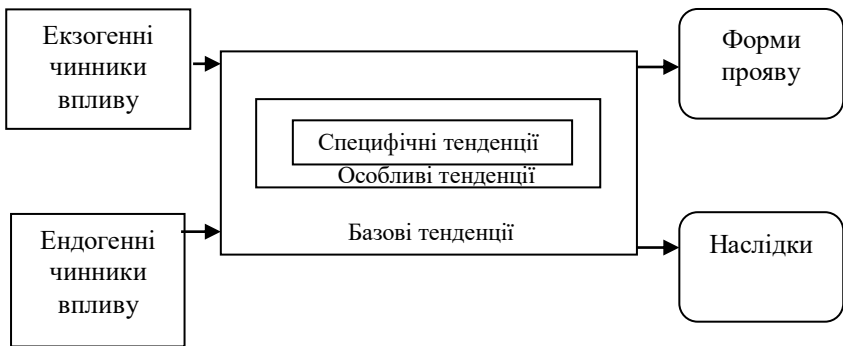

Рис. 1. Види тенденцій у сфері торгівлі

Перша базова тенденція в торгівлі – це перехід системи до інтенсивного типу розвитку. Ця тенденція проявляється в постійному нарощуванні потенціалу торгівлі, насамперед ресурсного, і збільшенні кількісних та підвищенні рівня якісних показників господарської й соціальної діяльності торгівлі.

Тенденція розвитку зумовлена активним впливом ендогенних (інвестиції, інновації, платоспроможний попит) та екзогенних чинників (імпорт, експансія зарубіжного торговельного капіталу). Аналіз показує, що в Україні активно впливає вся сукупність чинників, а в розвинутих країнах, зокрема, США, Західній Європі, внутрішні чинники переважають [8, с. 65–72].

Важливо підкреслити, що уявлення про розвиток як складний і багатоаспектний процес формують сьгодні не фундаментальні теорії, а численні концепції, які суперечливо розкривають зміст і значення цієї категорії, переважно на макрорівні. Проте розвиток є складною категорією, і концептуального пояснення її змісту недостатньо для визначення природи, сутності й особливостей. Тому особливе

значення має розкриття теоретичних і науково-прикладних аспектів цієї категорії.

Для внутрішньої торгівлі розвиток є довготривалим еволюційним процесом кількісного та якісного нарощування її потенціалу з метою ефективної реалізації основних функцій. Довготривалість і еволюційність характеризують розвиток як процес поступальний, динамічний, без різких змін «шокового» характеру.

Основний зміст процесу розвитку – це нарощування потенціалу торговельної сфери, насамперед ресурсного (матеріально-технічного, технологічного, економічного, соціального), і збільшення обсягів господарської діяльності, поліпшення результативних показників. Його багатогранність зумовлює наявність різновидів розвитку в торгівлі, таких як економічний, соціальний, технічний, технологічний, інвестиційний, інноваційний та ін.

Отже, сутнісна характеристика розвитку сфери торгівлі розкриває багатоаспектність його змісту. Розвитку властива органічна єдність складових, тобто комплексний характер зростання, а не лише її окремих сегментів.

Залежно від соціально-економічних умов, екзогенних та ендегенних чинників, спрямованості торговельної політики розвиток у системі внутрішньої торгівлі може бути двох типів:

1) екстенсивний розвиток, за якого кількісне збільшення обсягів господарської діяльності підприємств торгівлі пропорційне зростанню ресурсного потенціалу, насамперед матеріально-технічного і трудового (Щоправда, у сфері торгівлі товарооборот може прискорено зростати за рахунок цін, незалежно від змін ресурсного потенціалу, тому при аналізі цього показника слід орієнтуватися на фізичний його обсяг);

2) інтенсивний розвиток характеризується випереджальним розвитком кількісних та якісних показників за рахунок нових технологій, методів продажу, організаційних форм, управлінських схем, конкурентних механізмів, маркетингових прийомів. Детермінуючими чинниками інтенсифікації торгівлі є її інноваційність та диверсифікація, а також зростаюча конкуренція.

Вихідним моментом у науковому аналізі розвитку сфери торгівлі є визначення характеру змін і динаміки сукупних ресурсів, зокрема необоротних і оборотних активів, трудового потенціалу. Необоротні активи (12–13%), які охоплюють основні засоби, інвестиційну нерухомість, незавершене будівництво, фінансові інвестиції, становлять матеріально-технічний потенціал торгівлі та основу розвитку господарської діяльності [9, с. 92–94]. Оборотні

активи (81–83%) формують переважно товарні запаси, тобто товарне забезпечення сфери торгівлі. Вартісним виміром трудового потенціалу (4–5%) є фонд оплати праці. Усі ці складові зумовлюють сукупні темпи і масштаби розвитку торгівлі. Крім того, важливим індикатором розвитку системи внутрішньої торгівлі є валова додана вартість (ВДВ). Порівняльний аналіз масштабів і темпів сукупного потенціалу і ВДВ із темпами змін товарообороту дає уявлення про тип сучасного розвитку торгівлі (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахункова база визначення типу розвитку системи торгівлі

Рік	Сукупні ресурси торгівлі, млрд грн	Валова додана вартість, млрд грн	Валовий товарооборот, млрд грн (факт. ціни)	Витрати торгівлі на господарську діяльність, млрд грн	Фінансовий результат, млрд грн	Темпи зміни ланцюгові, %		
						валовий товарооборот	активи	витрати операційної діяльності
2010	857,3	164,8	1402	250,4	616,5	-	-	-
2011	968,2	173,2	1792	251,7	1744,1	27,8	13,9	4,4
2012	1083,1	187,8	1905	281,6	1270,9	6,3	4,6	7,6
2013	1184,2	221,5	1962	206,3	- 478,6	2,9	5,8	- 26,7
2014	1157,6	326,4	1889	190,7	- 792,7	- 1,1	- 7,0	- 7,8
2015	1440,3	322,7	2275	225,4	1823,0	20,4	3,9	18,4
2016	1843,8	368,0	2731	247,2	4544,1	20	14,7	9,7
2017	2070,1	504,2	2723	362,5	5556,3	- 0,3	14,5	46,5
2018	2411,5	582,2	3145	422,4	8024,8	15,4	8,3	11,5
Середньорічні темпи зростання						11,4	7,3	7,9

Дані табл. 1 підтверджують тенденцію сучасного розвитку торгівлі інтенсивного типу. По-перше, протягом достатньо тривалого періоду 2010–2018 рр. виявлено суттєві випереджальні темпи зростання валового товарообороту відносно темпів зростання матеріально-технічного потенціалу та операційних витрат. По-друге, змінилися якісні показники: фондівдача зросла з 8,1 грн у 2010 до 14,3 грн у 2018 р.; знизився рівень витрат із 17,8% до 13,4%. ВДВ за цей період збільшилася у 3,5 рази і становила у 2018 р. понад 580 млрд грн. Як зазначають дослідники [5, с. 146], таке зростання має відбуватися, головним чином, за рахунок збільшення фізичних обсягів продажу товарів. Важливо зауважити, що за минулі роки зросли прибутки. Сьогодні вони перевищують 8 млрд грн на рік.

Таким чином, можна стверджувати, що всі ці ознаки характерні для стійкої тенденції переважно інтенсивного розвитку торгівлі. Це важливо підкреслити, оскільки до 2005 р. в торгівлі спостерігалось кількісне зростання, а в період 2005–2010 рр. відбувався екстенсивний розвиток [10, с. 144; 11]. На сучасному етапі торгівлі притаманний інтенсивний тип розвитку.

Перехід системи торгівлі на траєкторію інтенсивного розвитку потребує:

– широкомасштабних інноваційних рішень для забезпечення конкурентних переваг і збереження балансу ресурсів і випереджального розвитку товарообrotу;

– узгодженого економічного, організаційного, технологічного і соціального розвитку всіх підсистем торгівлі на базі ефективної торговельної політики.

Друга базова тенденція в торгівлі виражає реструктуризацію і теоретично має проявлятися в перебудові організаційної структури з метою самозбереження системи і стану динамічної рівноваги її елементів.

Перебудова внутрішньої організації торгівлі відбувається в трьох напрямках, тому зазначену тенденцію методологічно слід розглядати з позицій перебудови секторної структури, організаційно-правових і організаційних форм [12, с. 12–15].

На сучасному етапі найбільш вираженою є тенденція секторної реструктуризації, яка виявляється в малому, середньому і великому торговельному підприємстві.

У системі торгівлі склалася досить деформована секторна структура: у секторі малого підприємства зосереджено 908 тис. суб'єктів господарювання, серед них 9,6 тис. малих підприємств, 81,2 тис. мікропідприємств і 817 тис. фізичних осіб-підприємців. Сектор середнього торговельного підприємства нараховує 3043 од. Велике підприємство надзвичайно звужене: у цьому сегменті функціонують не більше 130 підприємств.

Таким чином, можна констатувати суттєві кількісні деформації в структурі секторів торговельного підприємства (рис. 2).

Як видно з рис. 2, структурні деформації у формуванні товарообrotу різними секторами підприємства очевидні. Мале підприємство, яке нараховує 908 тис. суб'єктів господарювання, формує лише 23% товарообrotу. Водночас частка 3,1 тис. великих і середніх підприємств становить 77% валового товарообrotу торгівлі.

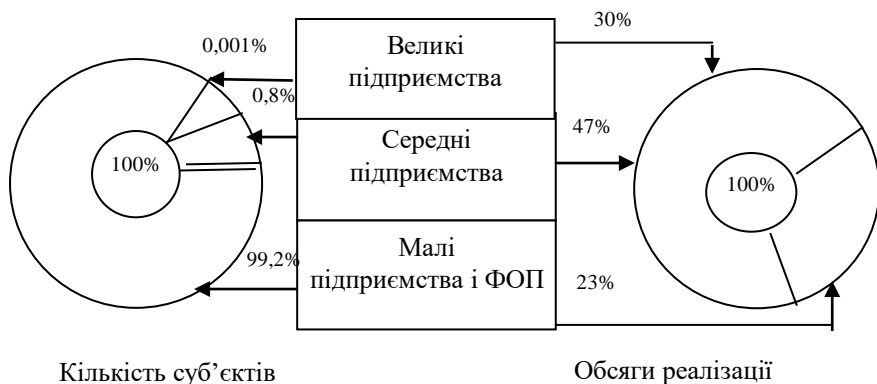

Рис. 2. Структурна характеристика суб'єктів господарювання у формуванні валового товарообороту в торгівлі (2018 р.)

Зазначені деформації зумовлюють необхідність активного організаційного, економічного та інституційного впливу на всі сектори для виправлення існуючих диспропорцій і оптимізації організаційної моделі торгівлі.

Оскільки критерії оптимальності науково не визначено, то вплив різноманітних заходів і чинників на організаційну структуру є безсистемним і суперечливим. Так, конкуренція (із урахуванням специфіки вітчизняної економіки) сприяє інтенсивному розвитку малого підприємництва, але інституційні чинники гальмують цей процес, створюючи умови для активізації розвитку великого і середнього торговельного бізнесу – національного й інтернаціонального. Тому наслідки тенденцій суперечливі.

Приміром, у 2010 р. кількість суб'єктів малого підприємництва (малі підприємства, мікропідприємства, ФОП) досягла близько 1,2 млн од., або 55% їх загальної кількості в Україні. У цьому секторі формувалася 50–51% валового товарообороту. Під впливом інституційних чинників, значною мірою суб'єктивних, мале підприємництво з часом зменшило свої масштаби. Уведення в дію Податкового кодексу України (2010 р.) призвело до скорочення близько 300 тис. ФОП. Пізніше корективи спрощених режимів оподаткування і звітності з боку держави призвело до скорочення ще 280 тис. суб'єктів малого підприємництва. Відповідно, частка товарообороту цього сектору зменшилася до 27–28%.

За даними офіційної статистики, тенденція до скорочення малого сектору торговельного підприємництва триває. А це

неприпустимо. По-перше, малі підприємства і ФОП адаптовані під специфіку масового попиту і поселенську структуру (села і міста). Вони сприяють фізичній та економічній доступності населення до торговельних послуг. По-друге, у ситуації високої соціальної напруги, безробіття, низької купівельної спроможності населення зменшення масштабів малого підприємництва не тільки недоцільне, але й небезпечне.

Дослідження показують, що кількість середніх і великих підприємств також зменшується. За 2010–2018 рр. скорочення становило близько 1100 підприємств. Але слід відзначити на важливий момент. Якщо в малому підприємстві суб'єкти господарювання внаслідок скорочення вибувають із системи торгівлі, то в середньому і великому торговельному підприємстві скорочення означає укрупнення і концентрацію об'єктів торгівлі [6, с. 204–205].

У табл. 2 показано динаміку розвитку суб'єктів господарювання у сфері торговельного бізнесу за період 2010–2018 рр.

Таблиця 2

Динаміка розвитку суб'єктів господарювання у сфері торговельного бізнесу України

Рік	Всього суб'єктів, тис. од.	Види підприємств				ФОП, тис. осіб
		великих, од.	середніх, од.	малих, мікро, од.	усього підприємств, тис. од.	
2010	130	154	4102	106	110	1192
2011	1028	161	4161	107	111	917
2012	941	123	3950	99	103	838
2013	995	164	3675	106	109	886
2014	1079	126	3004	91	94	985
2015	1080	106	2714	91	94	986
2016	989	116	2644	80	82	907
2017	923	129	2837	87	90	834
2018	1002	135	3045	91	94	908
2018 до 2010, %	76,9	87,6	74,2	85,8	85,4	76,1

Дані табл. 2 підтверджують тенденцію до зменшення кількості торговельних підприємств як в організованому, так і в неорганізованому секторі торгівлі. За 2010–2018 рр. із системи торгівлі вибуло 24 тис. торговельних підприємств і не менше 280 тис. ФОП. Наслідками такої тенденції є:

– зниження рівня забезпеченості населення торговельними об'єктами і торговельними площами магазинів, ускладнення фізичного доступу споживачів до торговельних послуг [4, с. 170];

– розташування торговельних підприємств переважно у великих містах і населених пунктах, як результат – близько третини сільських поселень уже сьогодні не мають торговельних об'єктів;

– негативні соціальні наслідки, насамперед, зменшення чисельності зайнятих людей в Україні й активізація трудової міграції за кордон.

Тенденція секторної реструктуризації триває, тому необхідно теоретично обґрунтувати оптимальну секторну структуру торговельного підприємництва та інституційно регулювати цей процес у межах ефективної державної політики.

Третя базова тенденція характеризує розвиток соціальних аспектів торгівлі, що проявляється у розвитку багатокладності форм власності, характеристикі людського капіталу, соціальної інфраструктури, соціальної орієнтації торгівлі.

Загальновідомо, що власність в економіці ринкового типу проявляється в різноманітних формах, створюючи передумови для розвитку багатокладності. У вітчизняній торгівлі склалася протилежна ситуація. Якщо в дореформений період торгівля базувалася переважно (75–78%) на державній формі власності й оцінювалася як «сильно монополізована», то після тривалих трансформацій вона набула характер у квазібагатокладної [8, с. 10]. Сьогодні не менше 95% об'єктів торгівлі належать до приватної форми власності. Така сама ситуація з товарооборотом. Стимулювання розвитку приватної торгівлі призвело до «ерозії» кооперативної торгівлі, яка традиційно становила 22–25% [11] в товарообороті країни (сьогодні це близько 1%), десоціалізації системи торгівлі, зниження інноваційної активності та конкурентоспроможності.

Інша тенденція соціального характеру виражається в зниженні рівня трудової зайнятості й самозайнятості. Система торгівлі завжди мала потужний потенціал трудових ресурсів, проте за минулі роки відзначено негативні тенденції. Так, за період 2010–2017 рр. кількість зайнятих у системі торгівлі зменшилася з 4,8 млн до 3,5 млн осіб, тобто більш ніж на 27% [11]. До тенденції соціального характеру можна віднести також зростання цін на споживчому ринку.

Таким чином, наслідки тенденцій соціального характеру, які відбуваються у сфері торгівлі, зводяться:

– до блокування процесу формування багатокладності в системі торгівлі;

- ускладнення економічної доступності споживачів до торговельних послуг;
- суттєвої диференціації (регіональної й територіальної) у забезпеченні населення торговельними площами;
- масового звільнення працівників і самозайнятих осіб, зростання безробіття.

Четверта базова тенденція виражає інтернаціоналізацію торгівлі. Суть нового явища полягає у взаємопроникненні інтернаціональних чинників у всі форми вітчизняної торгівлі, методи, механізми, технології, організаційні форми. Взаємопроникнення через обмін, беззаперечно, є позитивним явищем, оскільки сприяє прогресу, підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів торгівлі й ефективності їх діяльності, причому не лише основної, але й надання послуг, обсяги яких постійно зростають [14, с. 86]. Проте, як показують дослідження, паритет і баланс відносин між країнами в ході інтернаціоналізації можливий тільки при однакових рівнях розвитку не лише торгівлі, але й усієї економіки країн під час співробітництва. У разі великого контрасту економічного розвитку країн інтернаціоналізація зводиться до нарощування обсягів імпорту товарів та експансії зарубіжного торговельного капіталу до слабких країн [15, с. 130–132]. Зауважимо, що в першому випадку тенденція проявляється у збільшенні частки імпортних товарів у вітчизняному товарообороті, у другому – має більш прихований характер і виявляється у створенні підприємств торгівлі із зарубіжним капіталом.

В Україні інтернаціоналізація торгівлі набула великих масштабів і поряд із позитивними, супроводжувалася суттєвими негативними змінами. Так, частка імпортних товарів ув роздрібному товарообороті сягає 49,5%, при цьому в обороті непродтоварів – близько 70% [11], що у два рази перевищує рівень економічної безпеки. Імпорт продтоварів також наближається до критичної межі продовольчої безпеки країни. В умовах відсутності ефективної програми імпортозаміщення в Україні зростаючі обсяги імпорту блокують вітчизняне виробництво, орієнтують асортиментну політику торгівлі на товари зарубіжного виробництва. Тобто вітчизняна торгівля і сфера споживання фінансує і сприяє активному розвитку товарного виробництва зарубіжних фірм.

Поряд з експансією імпорту спостерігається ще одна загроза – масштабне проникнення зарубіжного торговельного капіталу у сферу товарного обігу, насамперед на інвестиційні цілі. Дослідження показують, що іноземні й вітчизняні інвестиції мають різну

спрямованість. Вітчизняні інвестиційні кошти вкладаються переважно в розвиток торгівлі автомобілями, іншими транспортними засобами та в роздрібну торгівлю (52,7%). Структура іноземних інвестицій діаметрально протилежна. Вкладення в роздрібну торгівлю не перевищують 9,5% [11], що вказує на зростання інтересів зарубіжних інвесторів до відсталого нині й найбільш важливого в перспективі сектору – оптову торгівлю.

Загалом прискорене збільшення інвестицій в основний капітал у внутрішній торгівлі України має позитивні наслідки:

- якісно оновлюються основні фонди у всіх секторах торгівлі;
- відбувається технологічний прогрес і глибока модернізація галузі;
- підвищується конкурентоспроможність об'єктів торгівлі;
- формується сучасна система торговельного обслуговування, заснована на високій якості, культурі й ефективності.

Разом з тим спостерігаються принципово нові явища для національної економіки: – прямі іноземні інвестиції створюють сприятливі умови для інтенсивного розвитку іноземних суб'єктів на товарних ринках України і цей процес набуває великих масштабів. Прискорено зростає кількість нових іноземних суб'єктів торгівлі, які витісняють вітчизняний бізнес із внутрішнього ринку.

Таким чином, сучасні базові тенденції, які спостерігаються в системі торгівлі, є суперечливими, їх зміст значною мірою деформований, що зумовлює складні проблеми в перспективному розвитку торгівлі.

Висновки. Макроекономічні тенденції сучасного розвитку вітчизняної торгівлі значні за своїми масштабами і суперечливі за характером. Відповідно, вони зумовлюють як позитивні, так і негативні наслідки. Стійкість і довготривалість негативних тенденцій свідчать про недосконалість інституційних механізмів їх регулювання.

Подальші дослідження зазначених проблем планується спрямувати на розробку методологічних підходів до наукового аналізу тенденцій макрорівня і прогнозування їх наслідків.

Список джерел інформації / References

1. Возіянова Н. Ю. Внутрішня торгівля України: теоретичний базис, моніторинг, моделі розвитку : монографія / Н. Ю. Возіянова. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. – 517 с.

Voziyanova, N. (2013), *Domestic Trade of Ukraine: theoretical basis, monitoring, models of development: monograph* [Vnutrishnya torgivlya Ukraini: teoretichnij bazis, monitoring, modeli rozvitku: monografiya], DonNUET, Doneck, 517 p.

2. Тягунова Н. М. Чинники, що визначають конкурентні стратегії торговельних підприємств споживчої кооперації / Н. М. Тягунова // Бізнес Інформ. – 2013. – № 8. – С. 199–203.

Tyagunova, N. (2013), "Factors defining competitive strategies of retail enterprises of consumer cooperation", *Business Inform* ["Chynnyky, shcho vyznachaiut konkurentni stratehii torhovelnykh pidpriemstv spozhyvchoi kooperatsii"], No. 8, pp. 199-203.

3. Барна М. Ю. Трансформація системи внутрішньої торгівлі : монографія / М. Ю. Барна. – Львів : Растр, 2015. – 524 с.

Barna, M. (2015), *Transformation of the Domestic Trade System: monograph [Transformatsiia systemy vnutrishn'oi torhivli: monohrafiia]*, Rastr, Lviv, 524 p.

4. Височин І. В. Управління товарооборотом підприємств роздрібною торгівлі : монографія / І. В. Височин. – К. : КНТЕУ, 2012. – 544 с.

Vysochyn, I. (2012), *Turnover Management in Retail Trade: monograph [Upravlinnia tovarooborotom pidpriemstv rozdribnoi torhivli: monohrafiia]*, KNTEU, Kyiv, 544 p.

5. Внутрішня торгівля України : монографія / Мазаракі А., Лагутін В., Герасименко А. [та ін.]. – К. : КНТЕУ, 2016. – 864 с.

Mazaraki, A., Lahutin, V., Herasymenko, A., et al. (2016), *Domestic Trade of Ukraine: monograph [Vnutrishnia torhivlia Ukrainy: monohrafiia]*, KNTEU, Kyiv, 864 p.

6. Мельник І. М. Соціально-економічна модернізація сфери товарного обігу: проблеми теорії та практики : монографія / І. М. Мельник. – Львів : Растр-7, 2018. – 356 с.

Melnik, I. (2018), *Socio-economic modernization of the sphere of commodity circulation: problems of theory and practice: monograph [Socialno-ekonomichna modernizaciya sferi tovarnogo obigu: problemi teorii ta praktiki: monografiya]*, Rastr-7, Lviv, 356 p.

7. Dawson, J. (2001), "Is there a new commerce in Europe?", *International Review of Retail*, Vol. 11, Issue 3, pp. 287-299.

8. Муралі К. Роздрібна торгівля у XX столітті. Теперішні і майбутні тренди / К. Муралі, Мантрала, М. Крафф. – К. : Стандарт, 2008. – 428 с.

Murali, K., Mantrala, Kraff, M. (2008), *Retailing in the XX Century. Current and future trends [Rozdribna torhivlia u XX stolitti. Teperishni i majbutni trendy]*, Standart, Kyiv, 428 p.

9. Ситник Н. Модернізація внутрішньої торгівлі України : монографія / Н. Ситник. – Львів : Новий світ, 2013. – 318 с.

Sytuk, N. (2013), *Modernization of Domestic Trade of Ukraine: monograph [Modernizatsiia vnutrishn'oi torhivli Ukrainy: monohrafiia]*, Novyj svit, Lviv, 318 p.

10. Пугачевська К. Й. Тенденції розвитку внутрішньої торгівлі в Україні / К. Й. Пугачевська // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 12. – С. 143–148.

Puhachevska, K. (2017), "Trends in the Development of Domestic Trade in Ukraine" ["Tendentsii rozvytku vnutrishn'oi torhivli v Ukraini"], *Ekonomika i suspilstvo*, Issue 12, pp. 143-148.

11. Чорна М. В. Оцінка ефективності підприємницької діяльності в роздрібній торгівлі : монографія / М. В. Чорна, А. С. Дядін, Л. І. Безгінова. – Харків : ЛІДЕР, 2018. – 218 с.

Chorna, M., Dyadin, A., Bezginova, L. (2018), *Estimation of the efficiency of entrepreneurial activity in retail trade: monography [Otsinka efektyvnosti pidpriyemnytskoi diialnosti v rozdribnii torhivli: monohrafiia]*, LEADER, Kharkiv, 218 p.

12. Апопій В. Структурні зміни та сучасні тенденції розвитку внутрішньої торгівлі України : монографія / В. Апопій, І. Мушук, Я. Антонюк. – Львів : Новий Світ, 2017. – 440 с.

Apopii, V., Muschuk, I., Antoniuk Y. (2017), *Structural Changes and current Tendencies of Development of domestic trade in Ukraine: monograph [Strukturni zminy ta suchasni tendentsii rozvytku vnutrishn'oi torhivli Ukrainy: monohrafiia]* Novyj Svit, Lviv, 440 p.

13. Апопій В. Роздрібна торгівля: концентрація, спеціалізація та типізація : монографія / В. Апопій, Т. Гуштан, М. Павлова. – Львів: Новий світ, 2018. – 233 с.

Apopii, V., Hushtan, T., Pavlova M., (2018) *Retail: concentration, specialization and typing: monograph [Rozdribna torhivlia: kontsentratsiia, spetsializatsiia ta typrizatsiia: monohrafiia]*, Novyj svit, Lviv, 233 p.

14. Тягунова Н. М. Сучасний стан і тенденції розвитку роздрібної торгівлі України / Н. М. Тягунова, Л. В. Іржавська // Економіка, організація і управління підприємствами. Науковий вісник ПУЕТ. – 2012. – № 3 (54). – С. 84–86.

Tiahunova, N., Irzhavska, L. (2012), “Current state and tendencies of development of retail trade in Ukraine”, *Ekonomika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy. Naukov. Visnyk PUET* [“Suchasnyj stan i tendentsii rozvytku rozdribnoi torhivli Ukrainy”], No. 3(54), pp. 84-86.

15. Слободянюк Н. О. Огляд сучасних тенденцій розвитку торгівлі в Україні та світу / Н. О. Слободянюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – № 25, ч. 2. – С. 128–132.

Slobodianiuk, N. (2019), “Review of current trade development trends in Ukraine and in the world”, *Naukovyj visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* [“Ohliad suchasnykh tendentsij rozvytku torhivli v Ukraini ta svitu”], No. 25, part 2, pp. 128-132.

Апопій Віктор Володимирович, д-р екон. наук, проф., кафедра підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет. Адреса: вул. Самчука, 9, м. Львів, Україна, 79011. Тел.: 0679089395; e-mail: apopiy@gmail.com.

Апопій Віктор Владимирович, д-р екон. наук, проф., кафедра підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет. Адрес: ул. Самчука, 9, г. Львов, Украина, 79011. Тел.: 0679089395; e-mail: apopiy@gmail.com.

Апопій Віктор, Doctor of Economics, Prof., Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics. Address: Samchuka st., 9, Lviv, Ukraine, 79011. Tel.: 0679089395; e-mail: apopiy@gmail.com.

Чорна Марина Вігаліївна, д-р екон. наук, проф., кафедра економіки підприємств харчування та торгівлі ім. І.Г. Бережного, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: mv.100810@gmail.com.

Черная Марина Витальевна, д-р экон. наук, проф., кафедра економіки підприємств харчування та торгівлі ім. І.Г. Бережного, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: mv.100810@gmail.com. 60

Chorna Maryna, Doctor of Economics, Prof., Department of Economy of Catering and Trade Enterprises named after I.G. Berezhny, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska st., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel. (057)349-45-53; e-mail: mv.100810@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.3932747

UDC 33.027:65.012.23:330.56

ENTERPRISES' ECONOMIC ACTIVITY STIMULATION AS A DRIVER OF NATIONAL ECONOMY SUSTAINABLE DEVELOPMENT

A. Krutova, N. Kashchena, H. Chmil

The research paper is devoted to the study of the certain sectors of the national economy economic activity current state and areas of its stimulation at the enterprise level for the sustainable development goals implementation providing. Monitoring of social and economic development rating positions of Ukraine in the world community is carried out. Priority vectors of enterprises' economic activity stimulation at the state level are determined.

Keywords: *enterprise, economic activity, stimulation, sustainable development, national economy.*

СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ДРАЙВЕР СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

А.С. Крутова, Н.Б. Кащена, Г.Л. Чміль

Глобалізація та інтеграція як провідні драйвери зростання сучасної світової економіки визначають необхідність зміни пріоритетів національного економічного розвитку та формування довготривалих конкурентних переваг.

© Крутова А.С., Кащена Н.Б., Чміль Г.Л., 2020